

Куцак Світлана Анатоліївна
асистент кафедри івент-менеджменту та
індустрії дозвілля
Київського національного університету
культури і мистецтва
ORCID: 0000-0001-7662-0335
star-light@i.ua

МАСОВІ СВЯТА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

Мета статті – виявити та систематизувати зміни в практиці масових свят в Україні за часів відновлення її державності. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні фактографічного, аналітичного, порівняльного методів, які надали можливість здійснити фактографічний опис новацій та інновацій у практиці масових свят, виявити істотні зміни в змістовному навантаженні існуючих свят, інновації у відроджуваних та встановити особливості нових, запроваджених у незалежній Україні. **Наукова новизна** статті полягає у встановленні зв'язку між суспільно-політичними змінами в нашій країні та зрушеннями в практиці масових свят, а також у класифікації інновацій у них. Виявлено форми осучаснення традиційних свят та вплив на цей процес збагачення технічних можливостей їх організації. Встановлено й оцінено позитивні й негативні тенденції подальших змін масових свят у нашій країні. Зроблено **висновок**, що одним з істотних чинників трансформацій масових свят є вплив державних регуляторних інструментів на практику масових свят.

Ключові слова: масові свята, відродження релігійних свят, сучасні масові свята України, державні інструменти впливу на масові свята.

Куцак Светлана Анатольевна, ассистент кафедры ивент-менеджмента и индустрии досуга Киевского национального университета культуры и искусств

Массовые праздники независимой Украины: традиции и инновации

Цель статьи – выявить и систематизировать изменения в практике массовых праздников в Украине в период восстановления ее государственности. **Методология** исследования заключается в применении фактографического, аналитического, сравнительного методов, которые дали возможность осуществить фактографическое описание новаций и инноваций в практике массовых праздников, выявить существенные изменения в содержательной нагрузке существующих праздников, инновации в возрождающихся и установить особенности новых, введенных в независимой Украине. **Научная новизна** статьи заключается в установлении связи между общественно-политическими изменениями в нашей стране и сдвигами в практике массовых праздников, а также в классификации инноваций в них. Виявлено форми осовременивания традиционных праздников и влияние на этот процесс обогащения технических возможностей их организации. Установлены и оценены положительные и отрицательные тенденции дальнейших изменений массовых праздников в нашей стране. Сделан **вывод**, что одним из существенных факторов трансформаций массовых праздников является влияние государственных регуляторных инструментов на практике массовых праздников.

Ключевые слова: массовые праздники, возрождение религиозных праздников, современные массовые праздники Украины, государственные инструменты воздействия на массовые праздники.

Kutsak Svitlana, assistant of the Department of Management and Leisure Industry Kyiv National University of Culture and Arts

Mass holidays of independent Ukraine: traditions and innovations

The purpose of the article is to identify and systematize changes in the practice of mass holidays in Ukraine since the restoration of its statehood. **The methodology** of the research is to apply factual, analytical, comparative methods that made it possible to carry out an accurate description of novations and innovations in the practice of mass celebrations, to reveal significant changes in the content load of existing holidays, innovations in the restored and to establish the peculiarities of new ones, which were introduced in the independent Ukraine. **Scientific novelty** of the article is the founding of a connection between socio-political changes in our country and shifts in the practice of mass celebrations, as well as in the classification of innovations in them. **Conclusions.** The forms of modernization of traditional holidays and the influence on this process of enrichment of technical possibilities of their organization are revealed. Positive and negative trends of further changes in mass holidays in our country were established and evaluated. It is concluded that one of the significant factors in the transformation of mass holidays is the influence of state regulatory instruments on the practice of mass holidays.

Key words: mass holidays, the revival of religious holidays, modern mass holidays of Ukraine, state tools of influence on mass holidays.

Актуальність теми дослідження. Проблематика масових свят є на сьогодні доволі популярною в середовищі науковців соціогуманітарного профілю – культурологів, соціологів, істориків, психологів, філософів. Цей феномен, що нині піддається комплексному міждисциплінарному аналізу, передусім привертає особливу увагу в контексті дозвіллевих досліджень з позицій його впливу на особистісну й суспільну свідомість і інструментальну вагомість для процесів націотворення. Водночас науковці звертають велику увагу на зміни, що відбуваються у сфері дозвілля в цілому в епоху глобалізації та ті трансформації, яких у цьому зв'язку зазнає феномен масових свят.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед найважливіших праць останніх років, присвячених широкому колу проблем на цьому напрямі, слід назвати роботи Кріса Рожека [28]; Джеффри Годбі та Тімоті С. Мака [27], Кристофера Р. Еджинтона [22], Р. Абрамової та Г. Зудіної [1].

Не меншу увагу приділено цій проблематиці і в нашій країні. Дослідження розвитку дозвіллевих практик у світі та сучасній Україні здійснюють Г. Загадарчук, К. Гайдукевич, О. Гриценко, О. Любченко, І. Петрова, О. Різник, Н. Тарасюк, Н. Цимбалюк та ін., не обходячи увагою і феномен масових свят. Безпосередньо історії розвитку масових свят в Україні присвячено роботи Л. Лазурко, Л. Малоокої, С. Шакули. Аналіз місця, ролі, форм масових свят та їх трансформацій у сучасну добу є предметом уваги Т. Гаєвської, Н. Дмитренка, О. Ліманської. Технологічним інноваціям в організації сучасних масових свят приділено значну увагу в працях М. Крипчука, Ю. Перенчука та вже згаданої К. Гайдукевич.

Водночас слід зазначити, що в дослідженнях науковців певною мірою переважає своєрідний «глобалізм»: вони спрямовані здебільшого на аналіз глибинних сутнісних змін дозвілля і масових свят як одного з видів дозвіллевих практик. Разом з тим на наших очах за останні десятиліття відбулися цікаві зрушення в практиці масових свят у нашій країні, спричинені суспільно-політичними змінами в ній. А отже постає потреба осмислення й систематизації фактографічного матеріалу у цій сфері та виявлення впливу суспільно-політичних і нормативно-правових чинників на функціонування масового свята в нашій країні, зміну його форм і змістовного наповнення. А таких робіт на сьогодні бракує.

Отже, метою цієї роботи є виявлення змін у практиці масових свят за часів відновлення української незалежності та їх систематизація. Така мета потребує розв'язання наступних завдань: фактографічного опису новацій та інновацій у практиці масових свят в сучасній Україні; дослідження впливу державних регуляторних інструментів на практику масових свят та встановлення й оцінки тенденцій у подальших трансформаціях масових свят у нашій країні.

Виклад основного матеріалу. Отримання Україною державної незалежності зумовило суттєві зрушення у святковій культурі в цілому та масових святах зокрема. Означеним процесам передувало прийняття Конституції України, у ст. 11 якої зазначається, що «держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [9]. Як зазначає О. Ліманська, «акумуляючи у собі духовні цінності народу, свято виконує роль дієвого механізму передачі культурних традицій від покоління до покоління, своєрідного стабілізатора життєдіяльності суспільства і держави. Тому винятково важливим є зберегти цінний досвід традиційної обрядової культури, особливо народних календарних свят й створити умови для його продуктивного використання в сучасній практиці святотворення і розвитку обрядової культури незалежної України» [10, 86].

У цьому контексті доцільно наголосити на поверненні традиційних (передусім – релігійних) свят. Водночас, варто зауважити, що ще в грудні 1990 р. було прийнято постанову Верховної Ради УРСР «Про пропозиції святкових і неробочих днів в Українській РСР», у якій йшлося про доцільність «з метою задоволення потреб віруючих громадян Української РСР визнати неробочими дні релігійних свят – Різдва Христового (7 січня), Великодня і Трійці (по одному дню) (ст. 7) [19]. Т. Гаєвська, здійснивши дослідження, присвячене відродженню народної обрядовості в Україні, також стверджує, що «початок відродженню релігійних обрядів було покладено наприкінці ХХ ст., в час коли країна – ще Радянська! – відзначала 1000-річчя введення християнства на Русі» [5, 16].

Активізувало процес святкового «відродження» й прийняття закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.), згідно з яким «кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культу... Не допускається будь-яке примушування при визначенні громадянином свого ставлення до релігії, до сповідання або відмови від сповідання релігії, до участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, навчання релігії» [20].

Спонукає до зростання ролі церкви в суспільстві й демократизації суспільної свідомості відкриття на початку 90-х рр. XX ст. Української автокефальної православної церкви й Української православної церкви Московського патріархату. На значення релігійного чинника у відновленні традиційних свят звертає увагу й І.В. Петрова [11].

Про цей період українська етнолог Н. Стішова пише: «у святкові дні засоби масової інформації транслюють урочисті Богослужіння з головних храмів столиці та інших міст за участі перших осіб держави, представників уряду та міськадміністрації. Стало престижним і модним публічно виявляти свої релігійні переконання, що охоче використовували лідери різних партійних об'єднань і блоків, особливо перед черговою виборчою кампанією... Ознаки релігійного відродження помітні по всій території України, особливо в західних її регіонах, що проявляються у поверненні до відзначення релігійних свят та обрядів. Окрім дванадесятих свят, особливою популярності набули храмові свята та вшанування померлих (осінні поминальні суботи напередодні «Дмитра»)» [22, 180–181].

Відродження національної самосвідомості, мови, звичаїв українського народу, що стало прикметою 90-х рр. XX ст., зумовило відновлення таких свят, як Різдво, Масляна, Івана Купала, Обжинки, Великдень, Трійці, інших. Загалом, традиційну святково-обрядову культуру наших співвітчизників складають, передусім, календарно-християнські свята зимового, весняного, літнього та осінніх циклів. У традиційному українському суспільстві вони регламентували переважну більшість життя української родини – виробничу, побутову, дозвілєву. Проте особливою активністю відзначалася зимова святкова культура українців, що пояснювалося сприятливими для неї умовами (зокрема, відсутністю польових сільськогосподарських робіт).

Традиційні зимові святкування українців розпочинаються святом Введення в храм Пресвятої Богородиці (4 грудня), зміст якого зводиться до вшанування матінки-землі, що починає спочивати аж до Благовіщення (7 квітня). Це свято супроводжується численними повір'ями, що відроджуються в пам'яті українців: заборонаю копати землю взимку, вірою в полаз, ворожінням на щасливу долю тощо. «Кликати» долю й ворожити на щасливе заміжжя дівчата-українки продовжують у день пам'яті великомучениці Катерини (7 грудня), яку вважають берегинею жіночою долі, та свято Андрія Первозванного (13 грудня). Весільно-ворожильні обряди вже в перше незалежне десятиліття трансформуються в деяких селах України у справжні гуляння, супроводжувані піснями, танцями, молодіжними розвагами.

Увесь грудень насичений релігійними обрядовими діями, що відзначають українці – це і свято пророка Наума (14 грудня), і мучениці Варвари (17 грудня), і преподобного Сави (18 грудня), і Миколи Чудотворця (19 грудня), й святої Ганни (22 грудня). Проте, дійсно масовими є Різдвяні свята (Святвечір, Щедрий вечір, Водохреща), до яких українці готуються заздалегідь – ще від Дня Спиридона, що припадає на 25 грудня. Зокрема, відроджуються традиції «маланкувати» та «посівати». Свято, що припадає на день Богоявлення, Йордану або, як у нас прийнято називати – Водохреща, пов'язане з освяченням води в річці або водоймі. Під час відправи урочистого богослужіння люди вмиваються, бризкають один на одного або ж купаються в ополонці. Завершує зимовий цикл свят день Петра Вериги. З 2007 р. до різдвяних святкувань приурочено Всеукраїнський фестиваль вертепів «Карпатія» (м. Коломия Івано-Франківської обл.), ініціатори якого вбачають мету фестивалю в «приверненні уваги громадськості до такого яскравого виду українського народного мистецтва, як вертеп і показ кращих зразків цього мистецтва на сьогоднішній день. Підсумовуючи святковий марафон, що розпочинається католицьким Різдвом і триває до Водохреща, фестиваль «Карпатія» є культурною подією загальнонаціонального значення, у якій беруть участь найкращі театральні колективи України, що грають вертепи. Також фестиваль популяризує національну культуру, українську мову, сприяє творчим контактам митців з глядачами та один з одним, дає змогу самореалізуватись обдарованій молоді та піднімає культурний рівень українців» [4]. Народні й аматорські колективи з усієї України презентують свої театралізовані вертепи. Родзинкою фестивалю є виступ «Зіркового» вертепу, серед учасників якого – відомі громадські та політичні діячі (Євген Нищук, Олесь Доній, Юрій Луценко, Лесь Подерв'янський та інші). Згодом подібні фестивалі поширилися по всій країні. Наприклад, у 2017 р. святкова феєрія з гучною назвою «Вертеп-фест» захопила в різдвяні дні Харків. Дитячі та дорослі театральні колективи з усієї України виступили на головній вулиці міста, у лікарнях та школах, освітніх майданчиках та закладах культури. Яскраві виступи вертепних театрів, колядників і щедрувальників, позбавившись суто релігійного та політичного забарвлення, перетворили Харків на туристичну атракцію. Щоправда, як зауважила співкоординатор проекту Є. Рофе-Бекетова, завданням проекту стало створення Харківського фестивалю як найпотужнішого на всьому Сході України. «Нашою метою є повернення вертепу на Слобожанщину, доведення, що наше місто – українське. На фестивалі очікується близько 600 гостей із півсотні колективів 18 областей України... свою творчість

репрезентують «Співаючі серця» та дитячий хореографічний колектив «Айзберг» із Луганської області, майстерня «Простір ідей» з Донецька... У межах вертепу відбудеться Фольклорний фестиваль зимового календаря «Святовид» [8]. Окрім виступів вертепних груп із різних куточків України, на вулицях міста звучали колядки Слобожанщини у виконанні аутентичних фольклорних груп.

Початок весни супроводжується в Україні численними обрядовими діями, що з отриманням нашою країною незалежності трансформувались у справжні народні гуляння. Веснянки та гаївки («Подольночка», «Розлилися води», «Ой, прийшла весна-красна»), спільно з танцями, хороводами, народними забавами та веселощами, становлять масові гуляння сільської молоді сучасності. Уже традиційно проводи зими та зустріч з весною відбуваються на території парку «Київська Русь» (с. Копачів Обухівського району Київської області), куди на свято Масляної намагаються потрапити і діти, й школярі, й дорослі. У програмі свята – стародавні традиції та обряди (урочиста церемонія відкриття та зустрічі князя, видовищне кінне шоу, розважальна програма театру Древнього Києва, «Масляничний вертеп» древньослов'янською мовою, пригощання від князя, ритуал «Колодій», подарунки на масляничних стовпах, спалювання опудала, середньовічні лицарські бої, стрільба з трубушета вогняними ядрами). Гості свята мають можливість не лише розважитися чи познайомитись із традиційною культурою, а й поласувати млинцями з різноманітними начинками з княжої кухні, покататися на породистих конях, проїхатись у санях або каретах, пролетіти над озером на канатному спуску (троллей) «Велике Політайло», зігрітись та влаштувати святкове застілля у корчмі, приміряти костюм епохи Київської Русі, викарбувати монету «на щастя» [25].

Українцями здавна вшановуються такі свята, як Пасха, Івана Купала, Петра і Павла, Іллі, Спа-са. Так, свято Івана Купала традиційно відзначається у ніч з 6 на 7 липня. За повір'ям, у цю ніч прокидається усяка лісова нечиста сила – змії, водяники, відьми, перевертні, русалки, тому цей містичний час супроводжується численними заборонами. Зокрема, не можна спати, купатися, позичати чи продавати. Міфічний цвіт папороті – кочедижник – цієї ночі набирає магічних та лікувальних властивостей. «Наші прабабусі вважали, хто зірве цю квітку, той усе на світі знатиме, дістане без труднощів усі скарби, причарує найкращу дівчину чи парубка, матиме найвищий урожай, не боятись лихих сил, матиме чудодійну силу робити все тією рукою, яка зірвала квітку щастя» [21]. І хоча сценарій свята має загальні риси (плетіння та кидання вінків на воду, плигання через вогонь, водіння хороводів, участь у святі лише неодружених дівчат та хлопців), у кожному регіоні України є й свої відмінності. Так, на Волині, Поділлі, Правобережному Поліссі за Купала використовують гілку груші, сосни, верби чи берези з трьома галузками, на Слобожанщині – з клена, а на Житомирщині – з груші або сосни, на Полтавщині віддають перевагу Марені з вишневої гілки, а замість багаття використовують величезну купу кропиви; на Поліссі жінки вдосвіта печуть хліб – маленьку «першеньку» паляничку, якою потім «заправляють» худобу, щоб корови давали багато молока [21]. Сьогодні літне купальське гуляння, вийшовши за межі ночі, пропонує відвідувачам театралізовані концертні програми, водні бої та козацькі розваги, конкурси вінків і букетів із польових квітів, спортивно-ігрові змагання, Fire-шоу та дискотеку під відкритим небом, святкові лотереї. Для дітей встановлюються батуту, гойдалки, проводяться майстер-класи. Купальські ігри в Національному музеї-заповіднику Миколи Гоголя передбачають можливість кожному сплести й пустити на воду вінок, пострибати через багаття чи пошукати квітку папороті, поласувати традиційними смаколиками та улюбленими стравами української кухні; відвідати пасіку Рудого Панька і скуштувати на ній запашний мед. Доповнює фольклорне свята містечко народних майстрів, де гості можуть придбати вишиті рушники, сорочки, картини, різьбу по дереву, вироби з глини. Завершуються фольклорні дійства концертом або факельним шоу.

Цікаво, що до проведення свята залучаються не лише міські жителі чи молодь, а й музичні колективи. Наприклад, у цьому році Свято «Наше Купала» на Дублянщині було зорганізовано й проведено гуртом «Oneuroid». Увагу гостей привернув сценарій заходу, адже святкування розпочиналося з екскурсії (!) (заїзд до Миколаївської церкви в Диканьці, арійського майдану-святилища «Розрита могила» поблизу Котельви, відвідування Пархомівського історико-художнього музею), продовжилося біля пам'ятки експериментальної архітектури «Співочі тераси» Національного природного парку «Слобожанський», охопивши прогулянку магічним «Чорним лісом» до загадкового природного великого озера «Вільшанка», майстер-класи, купальські розваги, живу музику від рок-гуртів Полтавщини та Слобожанщини. Для любителів активного відпочинку організовано Полтавський прирічковий крос, метою якого є популяризація любительського спорту задля здорового способу життя; для прибічників мистецтва – фестиваль «АРТ-Полтава», програма якого складається із проведення семінарів, акустичних концертів, лекцій, виставок, арт-шоу, а творчі території фестивалю були представлені поетичною, дитячою, сімейною, б'юті зонами [2].

Як бачимо, завдяки запровадженню різноманітних фестивалів (фестиваль вертепів, фестиваль народної творчості та народних ремесел, фестиваль церковних дзвонів та ін.) здійснюється «реставрація» масової святкової культури. Наприклад, традиційним у багатьох селах України є «День села» (зазвичай, відзначається на Храмове свято), який супроводжується різноманітними ярмарками, виставками сільгосппродукції, концертами народних колективів, що дозволяє відвідувачу ознайомитися з культурою цієї місцевості, його історією, відчути місцевий колорит та самобутність. Популярністю користується й Міжнародний фестиваль карильйонного і дзвонового мистецтва, що систематично проходить у Гошевському монастирі, сприяючи популяризації духовної музики та розвитку Гошева як туристичного центру, приваблює до себе не лише поціновувачів з України, а й гостей з далекого зарубіжжя. Наприклад, на останньому фестивалі мистецтво дзвонової гри демонстрували карильйоністи з Бельгії. А в Івано-Франківську систематично проходить міжнародний фольклорний фестиваль етнографічних регіонів «Родослав», метою якого є популяризація традиційної культури гуцулів – їхніх звичаїв, обрядів, традицій. Тому не дивно, що родзинкою свята стають народні строї, ремесла, фольклорна музика, співи та танці. Самодіяльні колективи, які приїжджають з Вінницької, Рівненської, Запорізької, Одеської, Сумської, Полтавської, Черкаської, Чернігівської областей України презентують найкращі твори майстрів народно-ужиткового мистецтва (традиційні солом'яні ангелята, ляльки-мотанки, витинанки, вишиванки, прикраси). Гостями фестивалю є й музиканти з Литви, Польщі, Чехії, Словаччини, Словенії та інших країн світу. Як зазначив голова Івано-Франківської облдержадміністрації О. Гончарук, «Проведення фестивалю – це чергова нагода презентувати наше Прикарпаття перед гостями зі всієї України та всіх європейських країн. Я сподіваюсь, що фестиваль дасть змогу ще раз довести наші прагнення щодо існування мирної України з європейськими поглядами, що ми – єдина нація, яка має бажання бути разом» [3]. Урочиста хода учасників фестивалю та гостей міста до пам'ятника Івану Франку, виставки майстрів народного мистецтва, виступи народних колективів, гала-концерт наприкінці дводенного святкування, складають сценарій фестивалю.

Неабиякий досвід масових свят накопичено музеями-скансенами Кисва, Львова, Чернівців, Переяслав-Хмельницького. Так, щорічно в музеї-скансені «Пирогове» проводиться триденний етнографічний фестиваль «Жнива. Весілля», присвячений циклу літніх свят українського обрядового календаря. Фестиваль має такі складові: знайомство з обрядом жнив, відтворення традицій автентичного українського весілля, розваги. Як зазначила представниця ГО «Творча майстерня Етно-Толока» І. Данилейко, «Сьогодні, коли ми купуємо хліб, не замислюємося над тим, звідки він. А тут ми пропонуємо людям відчути енергію збіжжя, потримати колосся у руках. Крім того, ми хочемо відродити традицію встановлення дідуха замість ялинки протягом новорічно-різдвяного циклу. Зважаючи на екологічну ситуацію у світі – це було би логічно» [7].

Родзинкою весільної складової було те, що наречений та наречена дійсно одружуються: «Ми вирішили влаштувати справжнє – наречена та наречений у нас дійсно одружуються – українське весілля, щоб показати молоді альтернативу білим сукням та лімузинам. Адже народне весілля набагато цікавіше – і для молодих, і для гостей», – пояснює І. Данилейко. Весільний обряд, реконструйований у музейному комплексі «Пирогів», проводився за записами Павла Чубинського, зробленими у с. Бориспіль ще в 1877 р. Розважальна складова полягала в проведенні лекцій про українське автентичне весілля, весільних розвагах, виступах сучасних гуртів, вуличних гуляннях [7].

На масове свято перетворився й Сорочинський ярмарок (с. Сорочинці Миргородського району Полтавської області), що відзначається в день християнського свята Спаса яблучного (яке, водночас, є й Святом врожаю). Найпопулярніший ярмарково-виставковий захід щороку відвідує до мільйона осіб. Протягом шести днів ярмаркування проводяться різноманітні майстер-класи, театралізовані постановки, обрядові дійства, виступи відомих музичних колективів, перегляди визначних українських фільмів [24, 36].

Як влучно підсумувала процеси відродження масових свят в Україні О. Ліманська, «сучасні календарні й християнські свята перетворились на загальнонародні свята в Україні (Різдво Христове й Новий Рік, Великдень, Масляна, Трійця, Покрова тощо), кожне з них міфологічно заглиблено в архаїчну культуру і набуває нині нового змісту, де органічно проявляється ідеологічне навантаження, пов'язане з розвитком національно-патріотичної й формуванням державницької самосвідомості, та естетико-рекреаційне призначення» [10, 86].

Поруч з відродженням традиційної святкової культури в Україні йде і їх певне осучаснення, насичення інноваційними елементами та виникнення нових масових свят.

Інновації у масових святах незалежної України доцільно класифікувати на кілька груп: введення в культурну практику українців нових свят; запровадження нових елементів, послуг, методик у існуючі святкові дійства; удосконалення традиційних масових свят.

Щодо першої групи, то маємо зазначити наявність у ній значної кількості свят, запроваджених на державному рівні з потужним *державницьким, ідеологічним, суспільним підґрунтям*. Так, у 1992 р., «зважаючи на волю українського народу та його одвічне прагнення до незалежності, підтверджуючи історичну вагомість прийняття Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року», прийнято Постанову Верховної Ради України «Про День незалежності України», що започаткувало відзначання державного загальнонародного свята українців – Дня Незалежності України [15].

З 2005 р. по 2011 р. 22 листопада українцями відзначався *День Свободи*, приурочений до річниці Помаранчевої революції й установлений «з метою утвердження в Україні ідеалів свободи і демократії, виховання у громадян почуття національної гідності, враховуючи історичне значення революційних подій осені 2004 року, які засвідчили волелюбність Українського народу, його прагнення до свободи і демократичних цінностей, та на підтримку ініціатив громадськості» [16]. Прикметно, що цей Указ втратив чинність під час президентства В. Януковича, що пояснювалося бажанням впорядкувати «відзначення в Україні деяких пам'ятних дат і професійних свят» [12]. Цікаво, що разом з Днем Свободи в Україні також скасовано такі свята як: День соборності України, Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва, День флоту України та День майстрів народного мистецтва. День Свободи в Україні фактично відновлено у *Дні Гідності та Свободи*, що відзначається з 21 листопада 2014 р., «з метою утвердження в Україні ідеалів свободи і демократії, збереження та донесення до сучасного і майбутніх поколінь об'єктивної інформації про доленосні події в Україні початку ХХІ століття, а також віддання належної шани патріотизму й мужності громадян, які восени 2004 року та в листопаді 2013 року – лютому 2014 року постали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини і громадянина, національних інтересів нашої держави та її європейського вибору» [14].

Щороку (з 2005 р.) в останню суботу листопада українцями вшановуються пам'ять жертв голодоморів і політичних репресій [13].

Необхідно вказати на тенденцію запровадження масових свят відповідно до культурних та правових потреб різних соціальних груп. Зокрема, *День Матері*, що відзначається в країнах Західної Європи та США з початку ХХ ст., запроваджено в Україні у 2000 р. Його святкують у другу неділю травня. Тепле, людяне, мирне свято насичене символізмом, адже мати – як берегиня роду, культурної спадщини, українських традицій – є заступницею роду людського. Недаремно, цей день припадає на травень – місяць Пречистої Діви Марії, заступниці українського козацтва.

З 1998 р. 1 червня в Україні відзначається одне з найстарших у світі міжнародних свят – *День захисту дітей*, який вперше відсвяткувало людство ще у 1950 р. З 1999 р. 17 листопада в Україні відзначається *Міжнародний День студентів* [17].

Друга група святкових інновацій утворилася на основі поєднання нововведень у святкове дійство з традиціями. Прикладом запровадження таких інновацій може бути Указ Президента України «Про день захисника України» (2014 р.), у якому зазначається: «з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності і територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг Українського народу, сприяння дальшому зміцненню патріотичного духу у суспільстві та на підтримку ініціативи громадськості» установити в Україні свято – *День Захисника Вітчизни*, що відзначається 14 жовтня [15]. Споконвіку українцями у цей же день відзначається День Святої Покрови Пресвятої Богородиці, День створення Української повстанської армії та день українського козацтва. У результаті цей день перетворився на значущу дату, «яка щорічно переповнює гордістю та хвилюваннями серця мільйонів громадян нашої України; свято звитяги українського лицарства, а також день пам'яті та пошани всіх, хто впродовж століть боровся за державний суверенітет України під покровом святої Матері Божої» [22, 182]. До того ж, як зазначає О. Ліманська, «обряд пробуджує відчуття священного не лише у тому випадку, коли безпосередньо відноситься до релігійного культу, але якщо з його виконанням пов'язана віра у реальність надреального світу. Художність релігійних обрядів дає не тільки соціально-орієнтовані погляди, а й індивідуальні естетичні переживання, що йдуть від відчуття богоподібної довершеності. Божественну любов найлегше сприйняти через церковний обряд, де для неї передбачені основні почуття: віра, надія та любов. Але ж і секуляризовані, і цілком світські обряди, коли вони дають простір для виявлення творчості своїх учасників, – пробуджують священне відчуття цілісності світу» [10, 81].

Третю групу складають «традиційні» свята, однак удосконалені відповідно до вимог часу. Найкраще цю думку проаналізувати на прикладі популярних спортивних заходів (від районних спор-

тивних естафет, марафонів та спартакіад до масових гулянь, пов'язаних з участю спортивної команди у міжнародних змаганнях), що набули у ХХІ ст. неабиякої видовищності. Розважальний, видовищний та змагальницький аспекти спортивного свята сприяли його телепопулярності, що унаочнилося вже в перші роки незалежності в таких телепрограмах як «Лицарські турніри», «Богатирські ігри», «Козацькі забави», «Ігри патріотів» тощо. Як переконана К. Гайдукевич, «Спортивно-художнім заходам притаманні більшість соціальних функцій масових свят: виховна, рекреаційно-компенсаторна, емоційно-психологічна, естетична, ідеологічна, тощо. Так, пропагандистська функція стимулює спортивну майстерність під час проведення спортивного свята, пропагує конкретні види спорту, демонструє ціннісні якості особистості. Спортивно-видовищна функція проявляється у задоволенні потреб у спортивно-пізнавальних заходах групою вболівальників, що відвідують спортивні змагання, а гедоністична функція забезпечує можливість у задоволенні естетичних потреб. Виховна та освітня функції реалізуються у змісті, тематиці свята, підборі образних форм» [6, 71-72].

Скасування політичної цензури в проведенні масового свята як позитивна тенденція одразу ж нівелюється надмірною його політизацією, що здійснюється у відповідності до споживацьких гасел. У результаті аполітична частина суспільства від таких свят відмежовується, а молодь надає пріоритет святам зарубіжним.

Можемо дійти висновку, що в сучасному українському суспільстві розвиток масових свят характеризують і позитивні, і негативні тенденції. Серед негативних необхідно відзначити такі як: нівелювання духовної складової масового свята й переважання видовищної; активне використання масових свят задля досягнення певних політичних та ідеологічних завдань; акцентування в поняттєвому апараті на масовості («масове свято»), а не на самому святі, що перетворює свято з об'єкту культури в об'єкт споживання. До них також можна додати й такі ознаки сучасного масового свята як невибагливість публіки, вульгаризація святкового видовища, примітивність та наївність його змістового наповнення. Це можна пояснити багатьма причинами: і послабленням уваги до сфери культури з боку органів влади й, відповідно, відсутністю достатнього фінансування, й неналежним професійним рівнем організаторів свята (звідки – нечітко вибудована драматургія свята та естетичний несмак аудиторії), й слабкість організаційної інфраструктури сфери культури в цілому.

Висновки. Особливостями традиційних масових святкувань періоду незалежності стали: проведення масових свят на державному рівні, що відповідно позначилося на кількості учасників, якості й популярності свята; активна роль церкви у проведенні масових свят; комерціалізація свят, що унаочнюється в запровадженні системи святкових знижок, вікторин, розіграшів у дні проведення святкувань з метою заохочення покупців; залучення до масових народних святкувань (зокрема, Різдва Христового чи Великодня) учнівської та студентської молоді, що дає підстави стверджувати про використання традиційного масового свята як важливого атрибуту системи освіти.

Серед тенденцій, що впливатимуть на функціонування масових свят в Україні, нами визначено: виконання ними політичних й ідеологічних цілей; урізноманітнення й удосконалення якості змістового насичення масових свят; технологічний розвиток організації масових свят; інтеграція традиційних та інноваційних форм святкової культури; популяризація масового свята як звичної культурної практики.

Функціональна спрямованість святкової культури сучасної України урізноманітнюється, що дає нам підстави стверджувати про зростання особистісної й суспільної значимості масових свят. Інновації у системі святкової культури охоплюють поєднання народних традицій, календарно-обрядових циклів та сучасних новацій.

Література

1. Абрамов Р.Н., Зудина А.А. Культурное потребление и досуговые практики «социальных инноваторов»: социологический анализ :Вестник удмуртского университета. Философия. Социология. Психология. Педагогика, 2012. Вып. 1. С. 64-76.
2. Баберя В. Як незабутньо відсвяткувати Івана Купала: куди поїхати полтавцям URL: <http://zmist.pl.ua/news/yak-nezabutno-vidsvyatkuvati-ivana-kupala-kudi-pojihati-poltavcyam> (дата звернення вересень 2018р).
3. Волошин Т.В Івано-Франківську урочисто розпочався міжнародний фестиваль "Родослав" URL: <http://gk-press.if.ua/v-ivano-frankivsku-urochysto-rozpochavsya-mizhnarodnyj-festyval-rodoslav> (дата звернення серпень 2018р).
4. Всеукраїнський фестиваль вертепів «Карпатія» URL: <http://ostbar.com.ua/projects.php> (дата звернення вересень 2018р).
5. Гаєвська Т.І. Народна обрядовість в незалежній Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 17.00.01 - теорія та історія культури: Т.І. Гаєвська. Київ, 2006. 23 с.

6. Гайдукевич К.А. Специфіка організації масових спортивно-художніх свят К.А. Гайдукевич : Вісник Маріупольського державного університету серія: філософія, культурологія, соціологія, 2016, вип. 11 С. 68-78 .
7. Дмитренко Н. Народне – в маси :Н. Дмитренко : Україна молода. 2011, Випуск 138. 09.08.2011.
8. Ефанова М. В Харькове возрождают традиции народного рождественского театра URL: <https://vecherniy.kharkov.ua/news/128195> (дата звернення вересень 2018р)
Конституція України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР>(дата звернення жовтень 2018 р)
9. Ліманська О. Сучасна обрядова культура українських свят в системі духовних цінностей суспільства О. Ліманська : Вісник ХДАДМ: Зб. наук. ст. Харків: ХДАДМ, 2009. № 1. С. 79–87.
10. Петрова І.В. Культурно-дозвілльві практики населення сучасної України: тенденції та пріоритети : І. Петрова . Культура і сучасність. № 1. С. 108-113.
Про відзначення в Україні деяких пам'ятних дат та професійних свят. Указ Президента України від 30 грудня 2011 р. № 1209/2011 .URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209/2011> (дата звернення вересень 2018 р).
11. Про встановлення Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій. Указ Президента України від 26 листопада 1998 р. № 1310/98 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/131098-5115>. (дата звернення вересень 2018 р)
12. Про День Гідності та Свободи. Указ Президента України від 13 листопада 2014 року № 72/2014 URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872/2014>(дата звернення жовтень 2018 р)
13. Про день захисника Вітчизни. Указ Президента України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806/2014>(дата звернення жовтень 2018 р)
14. Про День незалежності України. Постанова Верховної Ради України .Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 20. С. 279. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2143-12> (дата звернення жовтень 2018 р)
15. Про день студента. Указ Президента України від 16 червня 1999 р. № 659/99 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/659/99>(дата звернення жовтень 2018 р).
Про День Свободи. Указ Президента України від 19 листопада 2005 р. № 1619/2005 URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U1619_05.html (дата звернення жовтень 2018р).
16. Про пропозиції щодо святкових і неробочих днів в Українській РСР. Постанова Верховної Ради УРСР. URL: Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР) .1991. № 3 – 7. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-12> (дата звернення жовтень 2018р).
Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення жовтень 2018 р)
- Свято Івана Купала 2018: традиції, обряди та заборони URL: : <http://www.rivne1.tv/Info/?id=83064> (дата звернення жовтень 2018 р)
17. Стішова Н.С. Традиція і стан збереження української календарної обрядовості осіннього циклу на Слобідській Україні : Н. Стішова : Матеріали до української етнології. 2016. Вип. 15. С. 41–46.
18. Стішова Н.С. Українські календарні свята осіннього циклу: монографія : Н. Стішова : Київ, НАН України, 2017. 240 с.
19. Шевченко Н.О. Використання народних обрядових свят в подієвому туризмі : Н. Шевченко : Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство 2016. Вип. II. С. 35-39.
Якщо Масляна – то у Древньому Києві! URL: <http://parkkyivrus.com/maslenitsa/maslyana.html>] (дата звернення вересень 2018р)
26. Edginton, Christopher R., Chen, Peter. Leisure as Transformation. Sagamore Publishing,
27. Godbey, Geoffrey, Mack, Timothy C. Leisure in the 21st century: Parti, 2006. 44 p.
28. Rojek C. Leisure and Life Politics : Leisure Sciences, 2001. V. 23. P. 115–116.

References

1. Abramov R.N., Zudina A.A. (2012). Cultural consumption and leisure practices of «social innovators»: a sociological analysis. Bulletin of the Udmurt University. Ser. Philosophy. Sociology. Psychology. Pedagogy, issue 1, 64-76 [in Russian].
2. Baberya V. (04.07.2018) How to celebrate unforgettably the Ivan Kupala Day: where can residents of Poltava go? Zmist. Retrieved from <http://zmist.pl.ua/news/yak-nezabutno-vidsvyatkuvati-ivana-kupala-kudi-pojihati-poltavcyam> [in Ukrainian].
3. Voloshin T.V. (24.09.2016). The international festival «Rodoslav» was officially opened in Ivano-Frankivsk. Halysky Korespondent. Retrieved from <http://gk-press.if.ua/v-ivano-frankivsku-urochysto-rozpochavsya-mizhnarodnyj-festyval-rodoslav> [in Ukrainian].
4. Ukrainian festival of the nativity scenes «Karpatiya» (2018). Ostannya barykada. Retrieved from <http://ostbar.com.ua/projects.php?&gr=2> [in Ukrainian].
5. Gaevska T.I. (2006). Folk ritual in independent Ukraine. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

6. Haydukevich K.A. (2016). The specifics of the organization of mass sports and art hovies. Journal of the Mariupol State University. Ser.: Philosophy, Culturology, Sociology, 11, 68-78 p. [in Ukrainian].
7. Dmitrenko N. (2011). Folk – in masses. Young Ukraine, issue 138 [in Ukrainian].
8. Efanova M. (2017). The traditions of the national Christmas theater are reviving In Kharkiv. Evening Kharkov. Retrieved from <https://vecherniy.kharkov.ua/news/128195> [in Russian].
9. Constitution of Ukraine. (2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96> –BP [in Ukrainian].
10. Limanska O.V. (2009). The modern ritual culture of Ukrain hovies in the system of spiritual values of society. News of HDAM. Kharkiv: KhDADM, 1, 79–87 [in Ukrainian].
11. Petrova I.V. (2011). Cultural and leisure practices of the population of modern Ukraine: trends and priorities. Culture and modernity, 1, 108-113.
12. Decree of the President of Ukraine on the occasion some memorials and professional dates in Ukraine from December 30, 2011 № 1209/2011. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209/2011> [in Ukrainian].
13. Decree of the President of Ukraine on the opening of the Day of the Memory of Holodomor Victims and Political Represies from November 26, 1998 № 1310/98. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/131098-5115> [in Ukrainian].
14. Decree of the President of Ukraine on the Day of Dignity and Freedom from November 13, 2014 № 72/2014. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872/2014> [in Ukrainian].
15. Decree of the President of Ukraine on the day of the defender of the Fatherland from October 14, 2014 № 806/2014. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806/2014> [in Ukrainian].
16. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine on the Independence Day of Ukraine from 1992 № 20. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2143-12> [in Ukrainian].
17. Decree of the President of Ukraine on the student's day from June 16, 1999 № 659/99. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/659/99> [in Ukrainian].
18. Decree of the President of Ukraine on Liberty Day from November 19, 2005 № 1619/2005. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U1619_05.html [in Ukrainian].
19. Resolution of the Verkhovna Rada of the USSR on Proposals for festive and non-working days in the Ukrainian SSR from December 26, 1990. Bulletin of the Supreme Council of the Ukrainian SSR (VVR). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-12> [in Ukrainian].
20. Law of Ukraine on Freedom of Conscience and Religious Organizations from April 23, 1991. № 988-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> [in Ukrainian].
21. Ivan Kupala's Holiday 2018: Traditions, Rituals and Prohibitions (2018). Retrieved from <http://www.rivne1.tv/Info/?id=83064> [in Ukrainian].
22. Stishova N.S. (2016). Tradition and the state of preservation of the Ukrainian calendar ritual of the autumn cycle in Sloboda Ukraine. Materials to the Ukrainian ethnology, issui 15, 41-46 [in Ukrainian].
23. Stishova N.S. (2017). Ukrainian calendar holidays of the autumn cycle, Kyiv: NAS of Ukraine [in Ukrainian].
24. Shevchenko N.O. (2016). Use of folk ceremonial holidays in event tourism. International Bulletin: Cultural Studies, Philology, Musicology, issui II, 35-39 [in Ukrainian].
25. If Maslyana is in Ancient Kyiv! (2018). Drevniy Kyiv. Retrieved from <http://parkkyivrus.com/maslenitsa/maslyana.html> [in Ukrainian].
26. Edginton, Christopher R., Chen, Peter. Leisure as Transformation. Sagamore Publishing,
27. Godbey, Geoffrey, Mack, Timothy C. Leisure in the 21st century: Parti, 2006. – 44 p.
28. Rojek C. Leisure and Life Politics // Leisure Sciences, 2001. V. 23. P. 115–116.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2018 р.